

NAFOSAT TARBIYASINING JAMIYATDAGI O'RNI

Talaba: Jo'rayeva Baxtiniso

Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

Ilmiy rahbar: Norqobilova Rayhona

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada nafosat tarbiyasining jamiyat hayotidagi o'rni, uning shaxs ma'naviy kamoloti va ijtimoiy madaniyat rivojiga ta'siri yoritilgan. Nafosat tarbiyasining axloqiy tarbiya bilan uzviy bog'liqligi, oila va ta'lim tizimidagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: nafosat tarbiyasi, estetik ong, estetik did, ma'naviy tarbiya, jamiyat madaniyati, barkamol shaxs, estetik qadriyatlar, ta'lim va tarbiya.

ANNOTATION

This article examines the role of aesthetic education in society, highlighting its impact on personal spiritual development and cultural growth. The interconnection between aesthetic and moral education, as well as the importance of family and educational institutions in fostering aesthetic awareness, are analyzed from a theoretical perspective.

Keywords: aesthetic education, aesthetic awareness, aesthetic taste, moral education, social culture, well-rounded individual, aesthetic values, education and upbringing.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается роль эстетического воспитания в жизни общества, его влияние на духовное развитие личности и культурный рост. Анализируется взаимосвязь эстетического и нравственного воспитания, а также значение семьи и образовательных учреждений в формировании эстетического сознания.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическое сознание, эстетический вкус, нравственное воспитание, культура общества, гармонично развитая личность, эстетические ценности, образование и воспитание.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning rivojlanishi bilan shaxs tarbiyasiga qo'yiladigan talablar tobora murakkablashib bormoqda. Endilikda insonni faqat bilimli va kasbiy jihatdan yetuk etib tarbiyalash yetarli emas; uning ma'naviy-estetik dunyoqarashi, go'zallikni anglash va badiiy didi ham rivojlangan bo'lishi zarur. Nafosat tarbiyasi aynan shu jihatni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, shaxsda go'zallikka muhabbat, estetik did va san'atga hurmat hissini rivojlantiradi. Jamiyat taraqqiyoti va madaniy muhitning yuqori darajada bo'lishi bevosita unda yashayotgan insonlarning estetik qadriyatlarini anglash qobiliyati bilan bog'liqdir. Nafosat tarbiyasi shaxsda ma'naviy yetuklikni shakllantiradi, uni axloqiy me'yorlar va ijtimoiy qadriyatlar asosida faoliyat yuritishga tayyorlaydi. Shu sababli, nafosat tarbiyasi nafaqat individual kamolotga, balki jamiyatning madaniy va ma'naviy barqarorligiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada nafosat tarbiyasining mohiyati, uning jamiyatdagi o'rni va yosh avlodni tarbiyalashdagi ahamiyati batafsil tahlil qilinadi.

Nafosat tarbiyasi pedagogika va falsafa fanlarida shaxs kamolotining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin etiladi. U insonda go'zallikni idrok etish, baholash va undan zavqlanish qobiliyatini shakllantiradi. Estetik tarbiya faqat san'at bilan cheklanib qolmay, balki insonning kundalik hayotidagi xulqi, muomalasi, mehnatga munosabati va atrof-muhitni asrash madaniyatini ham o'z ichiga oladi. Pedagogik adabiyotlarda nafosat tarbiyasi shaxsda estetik ong, estetik his-tuyg'u va estetik faoliyatni uyg'un rivojlantirish jarayoni sifatida izohlanadi.¹ Estetik ong insonning borliqdagi go'zallikni anglash darajasini belgilaydi. Estetik his-tuyg'ular esa shaxsning go'zallikka bo'lgan ichki munosabatini namoyon etadi. Ushbu jarayonlarning uyg'unligi estetik didni shakllantiradi. Estetik did esa insonni hayotda to'g'ri tanlov qilishga, yuksak ma'naviy mezonlarga amal etishga undaydi.²

Jamiyatning ma'naviy qiyofasi undagi estetik qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq. Nafosat tarbiyasi rivojlangan jamiyatda san'at, adabiyot va madaniyat yuksak darajada

¹ Munavvarov A. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 145–146-betlar.

² Xolmatova M. Estetik tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 102–103-betlar.

bo'ladi. Bunday jamiyatda insonlar o'rtasidagi munosabatlar muloyimlik, hurmat va bag'rikenglikka asoslanadi. Estetik tarbiya yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan jamiyatda esa qo'pollik, befarqlik va ma'naviy tanazzul holatlari kuzatiladi. Buyuk yozuvchilarimiz jamiyat taraqqiyoti bevosita ma'naviy yetuk avlod bilan bog'liqligini ta'kidlab, go'zallik va ma'naviyatni inson tarbiyasining asosiy ustunlari sifatida ko'rsatadi. Shu jihatdan nafosat tarbiyasi jamiyat barqarorligi va ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Nafosat tarbiyasini axloqiy tarbiyadan ajratib bo'lmaydi. Go'zallikni his eta olgan inson yomonlikka nisbatan murosasiz bo'ladi. Estetik didi rivojlangan shaxs o'z xatti-harakatlarini nazorat qiladi, jamiyat qoidalariga rioya etadi va atrofdagilarga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'ladi. Shu sababli estetik tarbiya axloqiy tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Sharq mutafakkirlari, xususan Alisher Navoiy asarlarida nafosat va axloq bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar sifatida talqin etiladi. U go'zallikni insonning tashqi qiyofasidan ko'ra, ichki dunyosi va xulq-atvorida ustun qo'ygan.³ Bu qarashlar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Nafosat tarbiyasining ilk bosqichi oilada shakllanadi. Ota-onaning estetik madaniyati, uy muhiti, tozalikka bo'lgan munosabati va san'atga qiziqishi bolada estetik tasavvurlarni paydo qiladi. Oilada kitob o'qish, musiqa tinglash, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarash bolaning estetik didini rivojlantiradi.

Ta'lim muassasalarida esa nafosat tarbiyasi tizimli va rejalashtirilgan holda amalga oshiriladi. Adabiyot, musiqa, tasviriy san'at kabi fanlar orqali o'quvchilarda badiiy tafakkur va go'zallikni anglash qobiliyati shakllantiriladi. Tadqiqotchilar ta'lim muhitining estetik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini ham oshirishini ta'kidlaydilar.⁴ Globallashuv va ommaviy madaniyat sharoitida yoshlarning estetik qarashlari turli axborot manbalari ta'sirida shakllanmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan ayrim yengil-elpi va soxta qadriyatlar yoshlar didiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida nafosat tarbiyasiga

³ Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2016. – 52–53-betlar.

⁴ Abdullayev Sh. (tahr.). Umumiy pedagogika. – Toshkent: Universitet, 2019. – 212–214-betlar.

alohida e'tibor qaratish zarur. Zamonaviy nafosat tarbiyasi milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan holda olib borilishi lozim. Bu jarayon yoshlarni san'atning haqiqiy namunalariga yo'naltiradi, tanqidiy estetik tafakkurni rivojlantiradi va ularni ma'naviy jihatdan himoyalaydi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, nafosat tarbiyasi jamiyat taraqqiyotining muhim ma'naviy poydevorlaridan biri hisoblanadi. U shaxsda go'zallikni idrok etish, estetik did va badiiy tafakkurni shakllantirish orqali insonning ichki dunyosini boyitadi. Nafosat tarbiyasi nafaqat san'at va madaniyat sohalariga qiziqishni kuchaytiradi, balki insonning kundalik xulq-atvori, muomalasi va ijtimoiy mas'uliyatini ham yuksaltiradi. Estetik jihatdan tarbiyalangan shaxs jamiyatda sodir bo'layotgan hodisalarga befarq bo'lmaydi, atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'ladi va o'z faoliyatida uyg'unlikka intiladi. Shuningdek, nafosat tarbiyasi axloqiy tarbiya bilan uzviy bog'liq bo'lib, jamiyatda ezgulik, adolat va insonparvarlik qadriyatlarining mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Oila, ta'lim muassasalari va jamoatchilik hamkorligida olib borilgan estetik tarbiya yosh avlodni ma'naviy jihatdan himoyalaydi va barkamol shaxsni shakllantirishga yordam beradi. Shu bois, nafosat tarbiyasini jamiyat hayotining barcha jabhalarida izchil rivojlantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev Sh. (tahr.). Umumiy pedagogika. – Toshkent: Universitet, 2019. – 212–214-betlar.
2. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2016. – 52–53-betlar.
3. Munavvarov A. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 145–146-betlar.
4. Xolmatova M. Estetik tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 102–103-betlar.